

การจัดสรรทรัพยากรในการวางแผนครอบครัวของประเทศไทย
ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4

พ.ศ. 2520 - 2524

นายประพนธ์ คุ้มจิรานนท์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

002825

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสุครปริญญา เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต

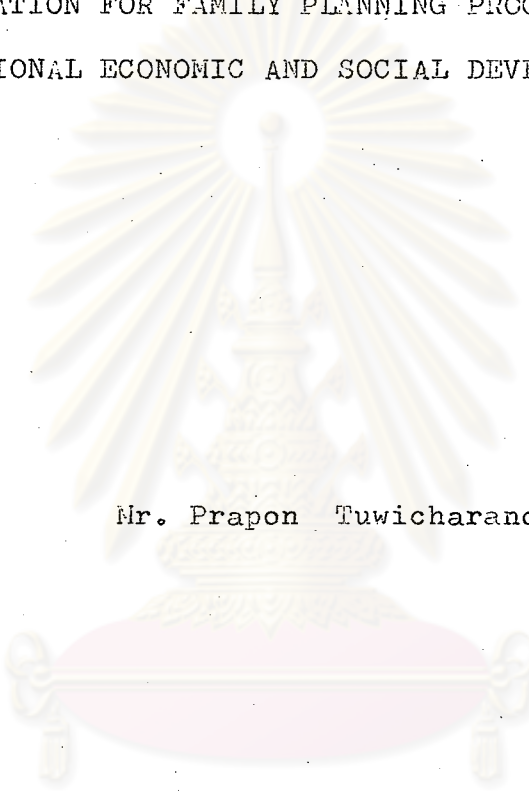
แผนกวิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2520

I16329922

RESOURCE ALLOCATION FOR FAMILY PLANNING PROGRAM IN THAILAND DURING
THE FOURTH NATIONAL ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT PLAN, 1977-81.

Mr. Prapon Tuwicharanon

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การจัดสรรทรัพยากรในการวางแผนครอบครัวของประเทศไทย
ในช่วงแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4

พ.ศ. 2520 - 2524

โดย

นายประพนธ์ คุวิชรานนท์

แผนกวิชา

เศรษฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร. วีระพล สุวรรณนันท

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโท

สุประสงค์ งามกอด

.....รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุประสงค์ งามกอด)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

Mo Nong

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ไสล นริตติยกุล)

วรินทร์ วงศ์หาญขาวกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. วรินทร์ วงศ์หาญขาว)

นิพนธ์ เทพวัลย์

.....กรรมการ

(ดร. นิพนธ์ เทพวัลย์)

วีระพล สุวรรณนันทกรรมการ

(ดร. วีระพล สุวรรณนันท)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การจัดสรรทรัพยากรในการวางแผนครอบครัวของประเทศไทยในช่วง แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524
ชื่อนิสิต	นายประพนธ์ สุวีรานนท์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร. วีระพล สุวรรณนันท
แผนกวิชา	เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา	2520

บทคัดย่อ

การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วในระยะที่ผ่านมา อันเนื่องจากการที่อัตราการตายได้ลดลงอย่างรวดเร็วจากผลของความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์สาธารณสุข ในขณะที่อัตราการเกิด ไม่ได้ลดลงเท่าที่ควรและยังคงอยู่ในระดับสูง อันเป็นลักษณะของการเริ่มเข้าสู่ระยะแรกของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางประชากร (Demographic Transition Theory) อันจะมีผลกระทบกระเทือนต่อภาวะการต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในลักษณะของปัญหาทางประชากร ทางแก้ที่จะทำได้ทางเดียวกันคือ การชะลอการเพิ่มของประชากรไว้ เพื่อให้การพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่จะพื้นฐานรองรับการขยายตัวของประชากรได้เจริญก้าวหน้าไปทันกัน ก็โดยวิธีการจัดส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัว ซึ่งมีโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติเป็นศูนย์รับผิดชอบดำเนินการ โดยเริ่มมีเป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 3 เป็นต้นมา (ตั้งแต่ พ.ศ.2515) อย่างไรก็ตามแม้ว่าการดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนมีการวางแผนครอบครัวสามารถทำได้เกินกว่าเป้าหมายในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมา แต่ก็มีอุปสรรคและปัญหาในด้านการบริหารโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติอยู่หลายประการ อันเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากทั้งพฤติกรรมในการคุมกำเนิดของประชากรซึ่งได้แก่ อัตราการคงใช้ อัตราการเลิกใช้วิธีการคุมกำเนิด เป็นต้น และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานซึ่งได้แก่จำนวนสถานบริการต่าง ๆ งบประมาณ บุคลากร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ การศึกษาจึงได้พยายามที่จะสร้างแบบจำลองโปรแกรมจัดสรรทรัพยากรขึ้นมาสำหรับการดำเนินงานวางแผนครอบครัวนี้ โดยได้พยายามรวบรวมลักษณะการเคลื่อนไหวทางประชากร ลักษณะการดำเนินการวางแผน

ครอบครัวและพฤติกรรมของผู้คุมกำเนิด การวัดความสำเร็จของเป้าหมายของโครงการวางแผนครอบครัว ของการใช้ทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดให้อยู่ในรูปของแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพียงรูปเดียว โดยให้สามารถเป็นทั้งเครื่องมือในการคาดคะเนพยากรณ์ และกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในลักษณะที่ใดผลเป็นผลสรุปที่ดีที่สุด ซึ่งแบบจำลองฯ นี้จะเป็นเครื่องมือในการวางแผนที่ดีที่สุด

ในการศึกษาได้พิจารณาลักษณะการวางแผนครอบครัวหรือการคุมกำเนิดในแบบจำลองฯ ไว้ 4 ลักษณะ คือ การให้บริการชนิดคุมกำเนิด, ห่วงอนามัย, การใช้ยาฉีดคุมกำเนิด และการผ่าตัดทำหมันหญิง โดยที่ 2 วิธีดังนี้ได้พิจารณาไว้เป็นเพียงส่วนประกอบให้แบบจำลองฯ ครอบคลุมลักษณะการส่งเสริมการวางแผนครอบครัวของโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติให้ครบถ้วนเท่านั้น

ผลของการศึกษาจากการประเมินผลการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ โดยแบบจำลองฯ นี้ สรุปได้ว่า นอกจากจำนวนผู้รับบริการคุมกำเนิดโดยวิธีต่าง ๆ รายใหม่ตามที่กำหนดไว้ เป็นเป้าหมายในแผนฯ ไม่เพียงพอที่จะทำให้อัตราเกิด (Crude Birth rate) ลดลงได้ตามเป้าหมายของแผนฯ แล้ว ทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่งบประมาณค่าเวชภัณฑ์เป็นต้น ซึ่งได้กำหนดไว้ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 4 นี้ ก็ไม่พอเพียงที่จะสามารถทำให้การดำเนินงานส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัวบรรลุถึงจำนวนผู้รับบริการวางแผนครอบครัวรายใหม่ ซึ่งจะทำให้บรรลุเป้าหมายการลดลงของอัตราเกิดได้ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการพิจารณาให้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัวนี้ พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบของประเภทผู้รับบริการที่ควรส่งเสริมเสียใหม่ให้สอดคล้องกับความสามารถกระทำได้และข้อจำกัดต่าง ๆ

9

the number of health service center, budget, personnel and officials concerning in the implementation of the family planning program. This study thus involves the construction of the resources allocation programming model in order to lubricate the procedure of family planning operation by collecting the population dynamic, the management of the program as well as the behavior of the contraceptive. This study also includes the evaluation of the plan target---the allocation of scarce resource --in the form of mathematical model in order to use as an instrument to project and placing conditions which yields the best results in planning.

Family planning scheme in this study is divided into 4 categories :- pills, IUD, DMPA and female sterilization. But the last two methods are considered as components in the model in order to cover the complete of national family planning program.

The result of the study from the above model shows that the number of the new acceptors which are set in the plan and the budgets are not enough to reduce the crude birth rate to meet the planned target. The contribution of higher budget as well as the structural improvement are significant factors to be developed under various condition constraints.

กิติกรรมประกาศ

ในการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ นอกจากจะได้ศึกษาค้นคว้าจากรายงานการสำรวจ และวิจัยต่าง ๆ แล้ว ในส่วนของข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นในการวิจัย ผู้เขียนต้อง ขอขอบคุณ คุณวราภรณ์ เทวะฉลิน และคุณทองเปลว นาคสุวรรณกิจ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่วิชาการหน่วยวิจัยและประเมินผล โครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้กรุณาให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำต่าง ๆ ตลอดจนให้ข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่จำเป็น และผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ชิต อมรวิรัตนสกุล และขอบคุณ คุณสุพีร่า พวงกนก คุณอาทิตย์ วิมูลชาติ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ศูนย์ประมวลผลด้วยเครื่องจักรแห่งประเทศไทย อีกหลายท่าน ซึ่งไม่ได้กล่าวนามในที่นี้ ซึ่งได้ให้ความร่วมมือในการประมวลผลเป็นอย่างดี หายที่สุด ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. วีระพล สุวรรณันท์ ที่ได้กรุณาเป็น อาจารย์ที่ปรึกษา และได้คอยแนะนำตลอดจนควบคุมการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนแล้วเสร็จด้วยดี.

ประพนธ์ สุวิธานนท์

มกราคม 2521

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ฉ
รายการรูปประกอบ	ท
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหา	4
การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	22
ขอบเขตของการศึกษา	22
วิธีการศึกษา	25
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	26
2. การเพิ่มของประชากร ปัญหาและโครงสร้างทางประชากร ของประเทศไทย	27
การเพิ่มของประชากรในอดีตและปัจจุบัน	27
ปัญหาจากการที่อัตราเพิ่มของประชากรสูงเกินไป	33
เศรษฐกิจ	33
สังคม	34
การเมือง	36
โครงสร้างของประชากรของประเทศไทย	37
องค์ประกอบด้านเพศ	37

	หน้า
องค์ประกอบคานอายุ	38
โครงสร้างคานอายุ	39
อัตราส่วนผู้ที่เป็นภาระ	40
องค์ประกอบคานการเจริญพันธุ์	42
องค์ประกอบคานการตาย	46
3. การวางแผนครอบครัวในประเทศไทย	48
ลักษณะการดำเนินงานในช่วงก่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3	49
การดำเนินงานของโครงการวางแผนครอบครัวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3	51
ปัญหาจากการดำเนินงาน	56
ผลการดำเนินงานของโครงการวางแผนครอบครัวในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)	58
เป้าหมายและแนวนโยบายด้านประชากรในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524)	60
เป้าหมาย /	60
แนวนโยบาย /	61
แผนพัฒนางานวางแผนครอบครัว 2520 - 2524 ของโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ	62
วัตถุประสงค์	62
นโยบาย	62
แนวทางการพัฒนางานคานวางแผนครอบครัว	63
มาตรการสนับสนุนให้การดำเนินงานตามเป้าหมายได้รับผลดี	65
เป้าหมาย	65
งบประมาณ	65

	หน้า
ลักษณะทั่ว ๆ ไปของผู้รับบริการวางแผนครอบครัว	68
ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	69
ประสิทธิภาพในการคุมกำเนิด	71
ลักษณะการคุมกำเนิดในปัจจุบัน	74
สรุปรูปแบบการคุมกำเนิดในปัจจุบันและความตั้งใจที่จะคุมกำเนิดในอนาคต	77
จำนวนผู้รับบริการวางแผนครอบครัวตั้งแต่ พ.ศ. 2508-19	81
อัตราการคงใช้	81
อัตราการเลิกใช้	82
4. แบบจำลองโปรแกรมการจัดสรรทรัพยากรในการวางแผนครอบครัวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 4 ของประเทศไทย	85
โครงสร้างของแบบจำลอง	87
โครงสร้างของพฤติกรรมทางประชากร	87
โครงสร้างของพฤติกรรมทางประชากรเมื่อมีการคุมกำเนิด	88
พฤติกรรมด้านการคุมกำเนิด	90
แบบจำลองโปรแกรมการจัดสรรทรัพยากรในการวางแผนครอบครัวสำหรับประเทศไทย	91
คำอธิบายตัวสัมพันธ์และตัวแปรต่าง ๆ	91
ฟังก์ชันวัตถุประสงค์ (Objective Function)	95
ข้อจำกัดต่าง ๆ (Constraints)	95
ข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัย	98
พฤติกรรมทางประชากร	98
กรณีที่มีการวางแผนครอบครัว	100
พฤติกรรมทางการคุมกำเนิด	105
การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ	107

	หน้า
5. การประเมินผลและวิเคราะห์	110
6. สรุปและขอเสนอแนะ	116
บรรณานุกรม	120
ภาคผนวก 1. ขอบข่ายในการคำนวณเป้าหมายผู้รับบริการการวางแผนครอบครัว ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524	124
2. สถิติอัตราการเกิดและอัตราการตายของกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2480 ถึง พ.ศ. 2515	127
3. ความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	129
ประวัติ	134

รายการตารางประกอบ

			หน้า
ตารางที่	1	จำนวนเกิดที่ป้องกันได้ตามเป้าหมายในช่วงแผนฯ 4 และงบประมาณที่ใช้	6
ตารางที่	2	การคำนวณผลได้สุทธิของการเกิดเมื่อไม่มีการป้องกันการเกิด	7
ตารางที่	3	จำนวนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการให้บริการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีในการคุมกำเนิดและประเภทของสถานบริการฯ พ.ศ. 2514	11
ตารางที่	4	ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นต่อผู้รับบริการวางแผนครอบครัว จำแนกตามวิธีในการคุมกำเนิดทั่วประเทศ ปี 2517	12
ตารางที่	5	จำนวนและอัตราเพิ่มของประชากรตามสำมะโนประชากร	28
ตารางที่	6	จำนวนประชากรตามพหุคูณในวันกลางปี พ.ศ. 2517-18	37
ตารางที่	7	อัตราส่วนผู้ที่เป็นภาระ	41
ตารางที่	8	อัตราเจริญพันธุ์จำแนกตามหมวดอายุมารดาของประเทศ พ.ศ. 2507 - 2518	43
ตารางที่	9	จำนวนบุตรเกิดรอดตามหมวดอายุของสตรีเคยสมรส 1 คน	46
ตารางที่	10	อัตราตาย	47
ตารางที่	11	ผลการดำเนินการวางแผนครอบครัวในวงกอบแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 สรุปได้ดังนี้	50
ตารางที่	12	งบประมาณในการดำเนินงานของโครงการวางแผนครอบครัว พ.ศ. 2515 - 2519	55
ตารางที่	13	เปรียบเทียบเป้าหมายจำนวนผู้รับบริการกับผลงานที่ดำเนินการได้ในวงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3	59
ตารางที่	14	เป้าหมายจำนวนผู้รับบริการจำแนกตามรายวิธีในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4	66

ตารางที่ 15	การจัดสรรเงินเพื่อพัฒนาางวางแผนครอบครัวตาม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524	67
ตารางที่ 16	การแจกแจงส่วนร้อยละของสตรีเคยสมรสซึ่งเคยไคยินเกี่ยวกับ วิธีการคุมกำเนิดต่าง ๆ (รวมทั้งการผ่าตัดทำหมัน) ตาม หมวดอายุของสตรีและวิธีคุมกำเนิด	70
ตารางที่ 17	ส่วนร้อยละของสตรีเคยสมรสซึ่งเคยคุมกำเนิดโดยวิธีต่าง ๆ รวมทั้งการผ่าตัดทำหมัน จำแนกตามหมวดอายุ และวิธีคุมกำเนิด	72
ตารางที่ 18	ร้อยละของสตรีเคยสมรสซึ่งเคยคุมกำเนิดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ตามหมวดอายุและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	73
ตารางที่ 19	ส่วนร้อยละของสตรีสมรสในปัจจุบันซึ่งคุมกำเนิดในปัจจุบัน	74
ตารางที่ 20	ส่วนร้อยละของสตรีสมรสในปัจจุบันซึ่งไม่ตั้งครรภ์ที่คุมกำเนิด ในปัจจุบัน (รวมทั้งการผ่าตัดทำหมัน) ตามหมวดอายุของ สตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	75
ตารางที่ 21	ส่วนร้อยละของสตรีสมรสในปัจจุบันซึ่งไม่ตั้งครรภ์ที่คุมกำเนิด ในปัจจุบัน (รวมทั้งการผ่าตัดทำหมัน) ตามหมวดอายุและ วิธีในการคุมกำเนิด	76
ตารางที่ 22	การแจกแจงส่วนร้อยละของสตรีเคยสมรสตามสถานะในการ คุมกำเนิดและหมวดอายุ	79
ตารางที่ 23	ผู้รับบริการวางแผนครอบครัวรายใหม่แยกเป็นรายวิธี ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 - 2518	80
ตารางที่ 24	อัตราคงใจของผู้รับบริการ ตามรายวิธี	81
ตารางที่ 25	อัตราการเลิกใจของห่วงอนามัย ตามจำนวนเดือนหลังจาก จากรับบริการและตามสาเหตุ	83
ตารางที่ 26	อัตราการเลิกใจยาเม็ดฯ ตามจำนวนเดือนหลังจากการ รับบริการและสาเหตุ	83

ตารางที่ 26 ก.	อัตราการเลิกใช้ยาเม็ดฯ ตามจำนวนก้อนหลังจากการ รับบริการและสาเหตุ	84
ตารางที่ 27	อัตราการรอดชีพ	99
ตารางที่ 28	จำนวนประชากรสตรีในวัยเจริญพันธุ์จำแนกตามหมวด อายุและรายปี	99
ตารางที่ 29	อัตราการเจริญพันธุ์ต่อสตรีในวัยเจริญพันธุ์พันคนตามหมวดอายุ	101
ตารางที่ 30	เป้าหมายผู้รับบริการรายใหม่โดยยาเม็ดคุมกำเนิดตาม หมวดอายุ	102
ตารางที่ 31	เป้าหมายผู้รับบริการรายใหม่โดยห่วงอนามัยตามหมวดอายุ	102
ตารางที่ 32	เป้าหมายผู้รับบริการฯ โดยการผ่าตัดทำหมันหญิงรายใหม่ ตามหมวดอายุ	103
ตารางที่ 33	เป้าหมายผู้รับบริการฯ โดยการผ่าตัดทำหมันหญิงรายเก่า ตามหมวดอายุ	104
ตารางที่ 34	เป้าหมายผู้รับบริการฯ โดยยาฉีดคุมกำเนิดรายใหม่ ตามหมวดอายุ	104
ตารางที่ 35	เป้าหมายผู้รับบริการฯ โดยยาฉีดคุมกำเนิดรายเก่า ตามหมวดอายุ	105
ตารางที่ 36	อัตราการคงใช้ต่อเนื่อง อัตราการเลิกใช้ และอัตราการ เปลี่ยนวิธีคุมกำเนิด	106
ตารางที่ 37	การใช้เวชภัณฑ์คุมกำเนิดของผู้รับบริการ 1 คนใน 1 ปี ตามหมวดอายุและวิธี	107
ตารางที่ 38	เงินเดือน ค่าจ้างบุคลากรฯ ต่อผู้รับบริการ 1 คน	108
ตารางที่ 39	งบประมาณ	109

รายการรูปประกอบ

		หน้า
รูปที่ 1	ลักษณะการ เพิ่มของประชากรไทยกับทฤษฎีการเคลื่อนไหว ทางประชากร	32
รูปที่ 2	การแจกแจงอัตราส่วนร้อยละของประชากรไทย พ.ศ. 2513, 2518 จำแนกตามหมวดอายุและเพศ	39
รูปที่ 3	อัตราเจริญพันธุ์ตามหมวดอายุของมารดาของประเทศไทย พ.ศ. 2507 - 2518	45

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย